

Організація і проведення інтерактивних уроків мови у школі першого ступеня

Автор: Мошенська Світлана Василівна

Департамент освіти Вінницької міської ради

Міський методичний кабінет

Заклад «Загальноосвітня школа I-III ступенів № 14 Вінницької міської ради»

Організація і проведення інтерактивних уроків мови у школі першого ступеня

Мошенська Світлана Василівна,

вчитель початкових класів

спеціаліст вищої
кваліфікаційної

категорії,

старший вчитель

Вінниця

2016

Рекомендовано методичною радою закладу «Загальноосвітня школа I-III ступенів № 14 Вінницької міської ради». Протокол № 2 від 27.11.2015р.

Автор — укладач:

Мошенська Світлана Василівна, вчитель початкових класів закладу «Загальноосвітня школа I-III ступенів № 14 Вінницької міської ради», спеціаліст вищої категорії, старший вчитель

Рецензенти:

Зима Людмила Трохимівна, методист з навчальних дисциплін міського методичного кабінету Департаменту освіти Вінницької міської ради

Левчук Надія Флорівна, заступник директора з навчально-виховної роботи

закладу «Загальноосвітня школа I-III ступенів № 14 Вінницької міської ради», спеціаліст вищої категорії, вчитель - методист

Організація і проведення інтерактивних уроків мови у школі першого ступеня/ Мошенська С.В.: методичний посібник. – Вінниця: ММК, 2016. – 43 с.

Методичний посібник містить завдання для формування лінгвістичних понять та мовленнєвих навичок на уроках мови у школах I-го ступеня. У посібнику дібрані раціональні шляхи для проведення інтерактивних уроків в початковій школі, які позитивно впливатимуть на підготовчу роботу і сприятимуть розширенню світогляду учнів, підвищенню їх загального інтелектуального розвитку.

Посібник призначений для вчителів початкових класів.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	
1.1 Інноваційні процеси в освіті: історико-дефінітивний аналіз.....	6
1.2 Сутність інноваційної педагогічної діяльності.....	8
1.3 Сучасний стан проблеми.....	9
РОЗДІЛ II. РОЗРОБКА ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ	
2.1 Ефективні методи і прийоми навчання мови у формуванні інтерактивних навичок.....	14
2.2 Практичне застосування апробованих інтерактивних методів і прийомів на уроках української мови в 1-4 класах.....	17
2.3 Організація педагогічного процесу з підвищення ефективності уроку за допомогою використання інтерактивних методів навчання.....	22
ВИСНОВКИ.....	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	39

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сьогодні перед вчителем початкових класів постає питання, як зробити, щоб урок був радісним і цікавим для учнів, щоб розкрив творчий потенціал особистості, створив ситуацію морального вибору і спонукав до прийняття самостійного рішення. Саме з цим пов'язаний вибір теми «**Організація і проведення інтерактивних уроків мови у школі першого ступеня**».

В своїй праці «Книга природи» В.О.Сухомлинський порівнював душу дитини з ніжною трояндою, що не може квітнути без сонця і бажання вчитися в емоційному забарвленні думки, в почутті радісної схвильованості [34, с. 155]. Саме інноваційні технології здатні підтримувати творчу реакцію дитини, активізувати її пізнавальні можливості. Таким чином можна стверджувати, що уроки з застосуванням цих технологій мають перевагу над традиційними.

Питанням організації навчання з використанням інноваційних технологій в початковій школі присвячені роботи сучасних науковців: Л. Карамушки, М. Малигіної, Т. Пироженко, О. Пометун, Г. Сиротенко та ін. На визначальній ролі демократичних та особистісно розвивальних орієнтирів сучасної початкової школи наголошують вчені: Н. Бібік, М. Вашуленко, Л. Онищук, О. Савченко та ін.

Прискорення темпу життя, великий потік знань, що впливає на сучасну людину, потребує від неї вміння швидко знаходити необхідне рішення, використовуючи для цього пошукові методи, користуючись великою кількістю різноманітних джерел інформації. У зв'язку з цим у педагогічній практиці все частіше використовуються інноваційні технології навчання. Ця затребуваність пояснюється тим, що таке навчання спрямовано на підвищення пізнавальної активності учнів, посилення діяльнісного підходу в навчанні і реалізацію спільної діяльності, націленої на кооперативну обробку навчальної інформації з виробленням нових знань особисто кожним учнем в оптимальному тільки для нього режимі. Інноваційні методи навчання досить швидко були визнані вчителями та управлінцями дієвим засобом впровадження нових освітніх технологій.

Мета – створення вчителями початкових класів позитивного навчального середовища шляхом активізації інтелектуальних і

почуттєво-емоційних ресурсів кожного учня. Реалізація такого підходу в початковій ланці освіти закладає основи демократизації сучасної школи, сприяє утвердженню діалогічного підходу до навчального спілкування, уможлиблює організацію ефективної педагогічної взаємодії учасників навчально-виховного процесу. Тому виникає необхідність застосування у професійній освіті відповідних інноваційних педагогічних технологій.

Завдання: розробити теоретичні та методичні рекомендації щодо застосування інтерактивних методів на уроках мови в школі першого ступеня відповідно до вирішення оновлених освітніх завдань, визначених новим Держстандартом.

РОЗДІЛ I

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1.1. Інноваційні процеси в освіті: історико-дефінітивний аналіз

Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується інтенсивним переосмисленням цінностей, пошуками нового. Для сучасного етапу розвитку освіти в Україні характерна широка наявність у ньому інноваційних процесів.

Слово (innovatio) прийшло до нас з англійської мови й означає “нововведення”, “новаторство” [1, с. 90]. Філософське розуміння змісту інновації полягає у створенні нового, суспільно значущого продукту діяльності людини, який узагальнено характеризується двома ознаками: перетворенням явищ, речей, процесів; новизною, оригінальністю.

Інновації (італ. *innovazione* - новина, нововведення) - нові форми організації праці та управління, нові види технологій, які охоплюють не тільки окремі установи та організації, а й різні сфери.

Технологія - сукупність прийомів, які застосовуються в якій-небудь справі. Педагогічна технологія-сукупність психолого-педагогічних установок, які визначають спеціальний набір і компонування форм, методів, способів, прийомів навчання, виховних заходів із забезпеченням комфортних умов для учнів та учителя.

Стосовно педагогічного процесу інновація означає введення нового в цілі, зміст, форми і методи навчання та виховання; в організацію спільної діяльності вчителя і учня, вихованця.

У сучасній педагогіці терміни "інновація", "інноваційний" означають певне нововведення, що стосується того чи іншого аспекту освітньо-виховного процесу. Кінцевим результатом (прямим продуктом) творчого пошуку можуть бути нові технології, оригінальні виховні ідеї, форми та методи виховання. При цьому нове у педагогіці - то не лише авторські ідеї, підходи, технологічні методи, які досі не використовувались, а й комплекс елементів або окремі елементи педагогічного процесу з прогресивними засадами, що дає змогу ефективно забезпечувати розвиток і саморозвиток особистості. У 60-х роках В.О.Сухомлинський проводив уроки мислення в природі - найбільш вдалі приклади інноваційних видів діяльності.

Основу інноваційних процесів в освіті складають дві важливі проблеми педагогіки; проблема вивчення, узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду та проблема впровадження досягнень психолого-педагогічної науки в практику [8, с. 24].

Потреба в інноваційній спрямованості педагогічної діяльності в умовах розвитку освіти спричинена певними обставинами:

по-перше, розбудова суверенної держави викликала необхідність докорінної зміни системи освіти, методології і технології організації навчально-виховного процесу у навчальних закладах;

по-друге, виконання соціального замовлення сучасного етапу розбудови нашої держави - особистості, здатної засвоювати й творчо розвивати культуру, потребує постійного пошуку нових організаційних форм, індивідуального підходу до особистості, нових технологій навчання і виховання. В цій ситуації суттєво зростає роль і авторитет педагогічного знання, яке може стати теоретичною базою для нових пошуків, інновацій;

по-третє, змінився характер ставлення учителів до факту засвоєння і застосування педагогічних нововведень.

Якщо раніше інноваційна діяльність обмежувалася використанням рекомендованих зверху нововведень, то сьогодні вона набуває дослідницько-пошукового характеру: учитель обирає нові програми, підручники, використовує нові прийоми і способи педагогічної діяльності.

Інноваційні процеси є механізмом інтенсивного розвитку школи та педагогіки. Інновації функціонують на рівнях створення, освоєння і втілення, а за загальними ознаками можуть бути класифіковані в декілька об'єднаних груп:

- за рівнем застосування;
- за філософською основою;
- за ведучим фактором психічного розвитку;
- за концепцією засвоєння;
- за орієнтацією на особистість структури;
- за організаційними формами;
- за типами управління пізнавальною діяльністю;
- за підходом до дитини;
- за домінуючим методом;
- за категорією учнів.

Достатньо пригадати досвід видатних педагогів А.С.Макаренка, В.О.Сухомлинського, С.Т.Шацького, вчителів-новаторів В.Ф.Шаталова, І.П.Волкова, І.П.Іванова та ін.

Головною рушійною силою інноваційної діяльності є вчитель, оскільки суб'єктивний чинник є вирішальним під час впровадження і поширення нововведень.

1.2. Сутність інноваційної педагогічної діяльності

Інноваційна діяльність, будучи складним і багатоплановим феноменом, своїм змістом охоплює процес взаємодії індивідів, спрямований на розвиток, перетворення об'єкта, на переведення його в якісно новий стан; системну діяльність щодо створення, освоєння та застосування нових засобів; особливий вид творчої діяльності, що об'єднує різноманітні операції і дії, спрямовані на одержання нових знань, технологій, систем [9, с. 93]. Усі ці вияви характеризують інноваційну діяльність у педагогічній сфері.

Продуктами інноваційної педагогічної діяльності є нововведення, що

позитивно змінюють систему освіти, визначають її розвиток і характеризуються як нові чи вдосконалені.

Педагогічна діяльність завжди орієнтується на певний зміст, тобто на знання, які слід здобути у процесі навчання, та на якості особистості, які необхідно виховати. Залежно від того, які цінності домінують при цьому, педагогічна діяльність в освітніх перетвореннях може мати формуючий (традиційний) або розвивальний (гуманістичний) характер.

Цільові, змістові та процесуальні особливості інноваційної освітньої системи моделюються передусім на основі гуманістично зорієнтованих педагогічних ідей і технологій, вони спрямовані на актуалізацію освітніх потреб особистості, яка росте й розвивається.

У педагогічній практиці часто не виправдано ототожнюють із поняттям «експеримент» близькі за змістом поняття «пошук», «пошукова робота», «дослід», «дослідно-експериментальна робота», «дослідницька робота», «власне експеримент». Для педагогів важливе значення має вивчення педагогічного досвіду як джерела інноваційної діяльності [4, с. 12]. Головними особливостями інноваційної педагогічної діяльності є особистісний підхід (спрямованість на особистість, гуманістична природа), творчий, дослідно-експериментальний характер, стійка мотивованість на пошук нового в організації навчально-виховного процесу.

1.3. Сучасний стан проблеми

Новий якісний етап у розвитку освіти можливий лише за умови інтенсивного запровадження інформаційно-комунікаційних технологій в професійній діяльності педагога для якісної підготовки учнів до життя за умов інформатизації суспільства [2, с. 38]

У даний час спостерігається збільшення впливу медіа-технологій на людину. Особливо це сильно діє на дитину, яка з великим задоволенням подивиться телевізор, ніж прочитає книгу.

Потужний потік нової інформації, реклами, застосування комп'ютерних технологій на телебаченні, розповсюдження ігрових приставок, електронних іграшок і комп'ютерів впливають на виховання дитини і його сприйняття навколишнього світу. Істотно змінюється і характер його улюбленої практичної діяльності - гри, змінюються і його улюблені герої і захоплення. Раніше інформацію з будь-якої теми дитина могла отримати за різними каналами: підручник, довідкова література, розповідь вчителя, конспект уроку.

Але сьогодні, з огляду на сучасні реалії, вчитель повинен вносити в навчальний процес нові методи подачі інформації. Виникає питання, навіщо це потрібно. Мозок дитини, налаштований на отримання знань у формі

розважальних програм по телебаченню, набагато легше сприйме запропоновану на уроці інформацію за допомогою медіа засобів [11, с. 140].

Вже давно доведено, що кожен учень по-різному освоює нові знання. Раніше вчителям важко було знайти індивідуальний підхід до кожного учня. Тепер же, з використанням комп'ютерних мереж і онлайн-засобів, школи отримали можливість подавати нову інформацію таким чином, щоб задовольнити індивідуальні потреби кожного учня.

Необхідно навчити кожну дитину за короткий проміжок часу освоювати, перетворювати і використовувати в практичній діяльності величезні масиви інформації. Дуже важливо організувати процес навчання так, щоб дитина активно, з цікавістю і захопленням працював на уроці, бачив плоди своєї праці і міг їх оцінити.

Допомогти вчителю у вирішенні цього непростого завдання може поєднання традиційних методів навчання та сучасних інформаційних технологій, у тому числі і комп'ютерних. Адже використання комп'ютера на уроці дозволяє зробити процес навчання мобільним, суто диференційованим та індивідуальним.

Використання інформаційних технологій відкривають доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищують ефективність самостійної роботи, надають абсолютно нові можливості для творчості, дозволяють реалізовувати принципово нові форми і методи навчання.

Інформаційно-комп'ютерні технології здійснюють вплив на емоційну сферу молодшого школяра, сприяючи підвищенню пізнавальної активності, підвищенню інтересу до предмета та навчання взагалі, активізації навчальної діяльності учнів [24, с. 204].

В роботі вчитель може використовувати готові мультимедійні презентації, створювати власні мультимедійні навчальні програми та презентації, проекти, використовувати засоби мережі Інтернет у навчальній та позакласній роботі.

При навчанні читання в 1 класі на уроках української мови використовую електронний навчально-методичний комплекс «Веселий букварик», автор-укладач А.О. Комбарова. Посібник містить багато навчальних, розвивальних та ігрових завдань, які спрямовані на закріплення знань та розвиток мовних здібностей учнів. Яскраві малюнки, цікаві завдання, включені в електронний посібник, сприяють підвищенню інтересу до рідної мови у молодших школярів, дозволяють в ігровій формі познайомитися з навчальним матеріалом, надають широкі можливості для самоконтролю та навчальної рефлексії.

На уроках української мови користуюсь мультимедійними підручниками. Це дає можливість досягнення наступних педагогічних цілей:

- підвищення пізнавального інтересу учнів;
- забезпечення диференційованого підходу до вивчення предмету;
- підтримка групових та індивідуальних форм навчання.

Використовуючи програму Power Point, учні готують цікаві презентації, які застосовуються на уроках для вивчення нового матеріалу. Завдяки цій програмі вони складають презентації по найрізноманітнішим темам. В ході уроку використовую різні види і форми роботи: тестування, самостійна робота, практична робота, робота в парах, групах, словникова робота, робота з підручником, диференційовані завдання, що дає змогу залучити до активної праці на уроці всіх дітей.

Неоціненну допомогу в роботі надає мережа Інтернет, до якої підключена наша школа. Всім відомо, що Інтернет - це глобальна інформаційна мережа, яка включає в себе електронну пошту, пошукові системи і допомагає здійснювати доступ до різних інформаційних ресурсів.

Уроки з використанням ІКТ є одним з найбільш важливих результатів інноваційної роботи в нашій школі:

- застосування ІКТ на уроках підсилює позитивну мотивацію навчання, активізує пізнавальну діяльність учнів;
- використання ІКТ дозволяє проводити уроки на високому естетичному та емоційному рівні; забезпечує наочність, залучення великої кількості дидактичного матеріалу;
- підвищується обсяг виконуваної роботи на уроці в 1,5-2 рази; забезпечується високий ступінь диференціації навчання;
- розширюється можливість самостійної діяльності;
- забезпечується доступ до різних довідкових систем, електронних бібліотек, інших інформаційних ресурсів.

Запровадження інформаційно-комунікаційних технологій у початковій ланці – це не данина моді, а необхідність сьогодення, оскільки більшість дітей ознайомлюються з комп'ютером набагато раніше, ніж це їм може запропонувати школа.

У доповідній записці колегії Міністерства освіти і науки України «Про підсумки переходу початкової школи на новий зміст та структуру навчання» вказано на необхідність посилення практичного спрямування навчального процесу у навчальних програмах та підручниках через урізноманітнення видів діяльності учнів, добору і поєднання методів навчання так, щоб засвоєння

змісту було активним, усвідомленим, достатньо емоційним.

До школи приходять нове покоління дітей, які живуть у інформаційному, динамічному, емоційно напруженому середовищі. Інформаційні технології стають потужним багатофункціональним засобом навчання. Їх використання привчає учня жити в інформаційному середовищі, сприяє залученню школярів до інформаційної культури. ІКТ - це не мета, а засіб інтерактивного навчання. Комп'ютеризація повинна стосуватися лише тієї частини навчального процесу, де вона справді необхідна.

Отже, можна вказати на головні чинники ефективного використання освітніх інновацій у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи:

а) достатній потенціал існуючого парку комп'ютерів у школах;

б) достатній та високий рівень компетентності вчителів у використанні засобів комп'ютерного навчання.

РОЗДІЛ II

МОДЕЛЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

2.1. Ефективні методи і прийоми навчання мови у формуванні інтерактивних навичок.

Інтерактивні технології (ІТ) можна представити як різновид активних методів навчання [16, с. 315]. Виділяю їх в окремий розділ, щоб підкреслити важливу роль цих технологій у сучасній початковій школі. Суть інтерактивних технологій полягає в тому, що навчання відбувається шляхом взаємодії всіх, хто навчається. Це співнавчання (колективне, кооперативне навчання, навчання у співпраці), в якому і вчитель, і учні є суб'єктами. Учитель виступає лише в ролі організатора процесу навчання.

Інтерактивні технології дають можливість забезпечити глибину вивчення змісту. Учні освоюють усі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінку). При цьому відсоток учнів, які засвоїли знання, досить високий (понад 50).

Змінюється роль учнів. Вона активна: учні приймають важливі рішення щодо процесу навчання.

Змінюється основне джерело мотивації навчання. Воно стає внутрішнім,

це інтерес самого учня.

Значно підвищується роль особистості педагога. Педагог більше розкривається перед учнями, виступає як лідер, організатор.

Засвоєння значного обсягу інформації потребує незначного часу.

Кожна інтерактивна технологія потребує попереднього розгляду і навчання учнів процедури.

Починаю з поступового застосування цих технологій. Як педагогові, так і учням треба звикнути до них. Можна навіть скласти план їх впровадження. Краще старанно підготувати декілька занять у навчальному році, ніж часто проводити наспіх підготовлені «ігри». Можна провести з учнями особливе «організаційне заняття», створити разом з ними «правила роботи в класі». Використовую спочатку прості інтерактивні технології - робота в парах, малих групах, мозковий штурм тощо. Коли у мене і в учнів з'явиться досвід подібної роботи, такі заняття проходять набагато легше, а підготовка не потребуватиме багато часу. Використання інтерактивних технологій - не самоціль. Це лише засіб для досягнення такої атмосфери в класі, якнайкраще сприяє співробітництву, порозумінню й доброзичливості, дає можливість дійсно реалізувати особистісно орієнтоване навчання.

Для ефективного застосування інноваційних технологій, зокрема щоб охопити весь необхідний обсяг матеріалу і глибоко його вивчити (а не перетворити технології на безглузді «ігри заради самих ігор») [22, с. 28], старанно планую свою роботу, щоб:

- дати завдання учням для попереднього підготування: прочитати, продумати, виконати самостійні підготовчі завдання;
- відібрати для уроку або заняття такі інноваційні вправи, які дали б учням «ключ» до освоєння теми;
- під час самих інноваційних вправ дати учням час подумати над завданням, щоб вони сприйняли його серйозно, а не механічно або «граючись» виконали його;
- на одному уроці можна використовувати одну (максимум - дві) інтерактивних вправи, а не їх калейдоскоп;
- дуже важливо провести спокійне глибоке обговорення за підсумками інтерактивної вправи, зокрема акцентуючи увагу й на іншому матеріалі теми, прямо не порушеному в інноваційній вправі;
- проводити швидкі опитування, самостійні домашні роботи з

різноманітних матеріалів теми, які не були пов'язані з інтерактивними завданнями.

Для зміцнення контролю над ходом процесу навчання за умов використання інтерактивних технологій потрібно попередньо добре підготуватися:

• глибоко вивчити та продумати матеріал, у тому числі додатковий, наприклад, різноманітні тексти, зразки документів, приклади, ситуації, завдання для груп тощо;

• старанно планувати і розробити урок.

• мотивувати учнів до вивчення шляхом добору найбільш цікавих для учнів випадків, проблем; оголошувати очікувані результати (мети) заняття й критерії оцінки роботи учнів;

• передбачити різноманітні методи для привернення уваги учнів, підтримання дисципліни, необхідної для нормальної роботи аудиторії; цьому, зокрема, можуть сприяти різноманітні вправи-розминки, письмовий розподіл ролей у групах тощо.

Передбачається, що оцінювання навчальних досягнень учнів за умов застосування інтерактивних технологій відбуватиметься у формі схвалювання будь-яких, навіть щонайменших успіхів та зусиль учнів. Коментарі щодо учнівських дій, навіть такі, що містять критику, мають починатися з позитивних зауважень. Коригування неточних, неправильних відповідей та дій можливе лише у формі пропозицій діяти інакше: «Можлива інша відповідь»... , «Існує інша точка зору»..., «Можна сказати (написати, зробити) інакше»... [20, с. 148]. Передусім необхідно дати право самому учневі переглянути свій початковий варіант дій.

Методика перевірки навчальних досягнень учнів має відповідати меті та методиці викладання предмета. Якщо для перевірки знань існують традиційні способи оцінювання, то перевірка навичок потребує набагато більше часу, а переконатися у виховному ефекті навчання безпосередньо на уроці взагалі майже неможливо. Цінності, особисте ставлення проявлятимуться в реальному житті; завдання ж учителя - дати учням можливість висловлювати й захищати особисту думку в будь-яких навчальних ситуаціях у класі та поза школою.

Оцінюючи результати інтерактивного навчання, необхідно враховувати такі умови:

• підтримувати баланс перевірки знань, навичок;

• використовувати традиційні та інтерактивні технології оцінювання;

їзастосовувати групове, змагальне та індивідуальне оцінювання, самооцінку та взаємооцінку учнів;

їобговорювати з учнями критерії оцінювання;

ївраховувати досягнення класу та індивідуальний прогрес

2.2. Практичне застосування апробованих інтерактивних методів навчання на уроках української мови в 1-4 класах

Розглянемо сучасні інтерактивні навчальні технології в тих моделях, які доцільно застосовувати при вивченні української мови [13].

Технології кооперативного навчання

«Робота в парах»

Ця технологія особливо ефективна на початкових етапах навчання учнів роботі в малих групах. Її можна використовувати для досягнення будь-якої дидактичної мети. За умов парної роботи всі діти в класі отримують рідкісну за традиційним навчанням можливість говорити, висловлюватись. Робота в парах дає учням час подумати, обмінятись ідеями з партнером і лише потім озвучувати свої думки перед класом. Вона сприяє розвитку навичок спілкування, вміння висловлюватись, критичного мислення, вміння переконувати й вести дискусію. Використання такого виду співпраці сприяє тому, що учні не можуть ухилитися від виконання завдання. Під час роботи в парах можна швидко виконати справи, які за інших умов потребують великої затрати часу.

«Ротаційні (змінювані) трійки»

Діяльність учнів у цьому випадку є подібною до роботи в парах. Цей варіант кооперативного навчання сприяє активному, ґрунтовному аналізу та обговорюванню нового матеріалу з метою його осмислення, закріплення та засвоєння.

«Два - чотири - усі разом»

Ще один варіант кооперативного навчання, що є похідним від парної роботи, ефективний для розвитку навичок спілкування в групі, вміння переконувати та вести дискусію.

«Карусель»

Цей варіант кооперативного навчання найбільш ефективний для одночасного включення всіх учасників в активну роботу з різними партнерами зі спілкування для обговорення дискусійних питань.

«Робота в малих групах»

Роботу в групах варто використовувати для вирішення складних проблем, що потребують колективного розуму. Використовуються малі групи тільки в тих випадках, коли завдання вимагає спільної, але не індивідуальної роботи.

Важливими моментами групової роботи є опрацювання змісту і подання групами результатів колективної діяльності. Залежно від змісту та мети навчання можливі різні варіанти організації роботи груп.

«Діалог»

Суть його полягає в спільному пошуку групами узгодженого рішення. Це знаходить своє відображення в кінцевому тексті, переліку ознак. Діалог виключає протистояння, критику позиції тієї чи іншої групи. Всю увагу зосереджено на сильних моментах у позиції інших.

«Синтез думок»

Дуже схожий за метою та початковою фазою на попередній варіант групової роботи. Але після об'єднання в групи і виконання завдання учні не роблять записів на дошці, а передають свій варіант іншим групам, які доповнюють його своїми думками, підкреслюють те, з чим не погоджуються.

«Спільний проект»

Має таку саму мету та об'єднання в групи, що й діалог. Але завдання, які отримують групи, різного змісту та висвітлюють проблему з різних боків.

«Пошук інформації»

Різновидом, прикладом роботи в малих групах є командний пошук інформації (зазвичай тієї, що доповнює раніше прочитану вчителем інформацію або матеріал попереднього уроку, домашнє завдання), а потім відповіді на запитання. Використовується для того, щоб оживити сухий, іноді нецікавий матеріал.

«Коло ідей»

Метою «Коло ідей» є вирішення гострих суперечливих питань, створення списку ідей та залучення всіх учнів до обговорення поставленого питання. Технологія застосовується, коли всі групи мають виконувати одне і те саме завдання, яке складається з декількох позицій, які групи представляють по черзі.

«Акваріум»

Ще один варіант кооперативного навчання, що є формою діяльності учнів у малих групах, ефективний для розвитку навичок спілкування в малій групі, вдосконалення вміння дискутувати та аргументувати свою думку. Може бути запропонований тільки за умови, що учні вже мають добрі навички групової роботи [14, с.6].

Технології колективно-групового навчання

До цієї групи належать інтерактивні технології, що передбачають одночасну спільну (фронтальну) роботу у всьому класі.

«Обговорення проблеми в загальному колі»

Це загальновідома технологія, яка застосовується, як правило, в комбінації з іншими. Її метою є пояснення певних положень, привертання уваги учнів до складних або проблемних питань учнів, до складних або проблемних питань у навчальному матеріалі, мотивація пізнавальної діяльності, актуалізація опорних знань тощо.

«Мікрофон»

Різновидом загально-групового обговорення є технологія «Мікрофон», яка надає можливість кожному сказати щось швидко, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку чи позицію.

«Незакінчені речення»

Цей прийом часто поєднується з «Мікрофоном» і дає можливість ґрунтовніше працювати над формою висловлення ідей, порівнювати їх з іншими. Робота за такою методикою дає присутнім змогу долати стереотипи, вільніше висловлюватися щодо запропонованих тем, відпрацьовувати вміння говорити коротко, але по суті й переконливо.

«Мозковий штурм»

Відома технологія колективного обговорення, що широко використовується для вироблення кількох вирішень конкретної проблеми. Спонукає учнів проявляти уяву та творчість, дає можливість їм вільно висловлювати свої думки [14, с.2].

Мета в тому, щоб зібрати якомога більше ідей щодо проблеми від усіх учнів протягом обмеженого періоду часу.

«Навчаючи - учусь»

Цей метод використовується при вивченні блоку інформації або при

узагальненні та повторенні вивченого. Він дає можливість учням взяти участь у передачі своїх знань однокласникам. Використання цього методу підвищує інтерес до навчання.

«Ажурна пилка»

Дана технологія використовується для створення на уроці ситуації, яка дає змогу учням працювати разом для засвоєння великої кількості інформації за короткий проміжок часу. Ефективна і може замінити лекції в тих випадках, коли початкова інформація повинна бути донесена до учнів перед проведенням уроку або доповнює такий урок. Заохочує учнів допомагати один одному вчитися, навчаючи.

«Аналіз ситуації»

На уроках української мови зміст деяких понять учні засвоюють, аналізуючи певні ситуації. Такі ситуації можуть аналізуватись учнями індивідуально, у парах, в групах або піддаватися в загальному колі. Такий аналіз потребує певного підходу, алгоритму. Технологія вчить учнів ставити запитання, відрізняти факти від думок, виявляти важливі та другорядні обставини, аналізувати та приймати рішення.

«Вирішення проблем»

Метою застосування такої технології є навчити учнів самостійно вирішувати проблеми та приймати колективне рішення.

«Дерево рішень»

Як варіант технології вирішення проблем можна використати «дерево рішень», яке допомагає дітям проаналізувати та краще зрозуміти механізми прийняття складних рішень.

2.3. Організація педагогічного процесу з підвищення ефективності уроку за допомогою використання інтерактивних методів навчання

Основним завданням сучасної школи є створення умов для самопізнання, саморозвитку і самореалізації кожної особистості, зокрема, молодшого школяра [30, с. 19].

Умови ефективного використання сучасних активних форм і методів навчання:

- поєднання сучасних активних форм і методів навчання з традиційними;

- формування позитивної мотивації учіння;
- поєднання індивідуальних і групових форм навчання;
- диференційованого підходу до навчання;
- наявність в учнів інтелектуальних і загальних навчальних вмінь;
- використання системи активних форм і методів навчання.

Застосування інтерактивних методик висуває певні вимоги до структури уроку. Як правило, структура таких занять складається з п'яти елементів: з мотивації (не більше 5% часу заняття); з оголошення, представлення теми та очікуваних навчальних результатів (не більше 5% часу заняття); з надання необхідної інформації (10 - 15% часу); з інтерактивної вправи - центральної частини заняття (45-60% часу на уроці); з підбиття підсумків, оцінювання результатів уроку (до 20% часу) [3, с.66].

Мотивація

Мета цього стану - сфокусувати увагу учнів на проблемі й викликати інтерес до обговорюваної теми. Мотивація є своєрідною психологічною паузою, яка дає можливість учням насамперед усвідомити, що вони зараз почнуть вивчати інший (після попереднього уроку) предмет, що перед ними інший вчитель і зовсім інші завдання. Крім того, кожен тему можна реально вважати засвоєною, якщо вона стала основою для розвитку в особистості суб'єкта пізнання власних новоутворень. Отже, суб'єкт навчання може бути максимально налаштований на ефективний процес пізнання, мати в ньому особистісну, власну зацікавленість. Усвідомлювати, що і навіщо він зараз робитиме.

Оголошення, представлення теми та очікування результатів.

Мета - забезпечити розуміння учнями змісту їхньої діяльності, тобто того, чого вони повинні досягти в результаті уроку і чого від них очікує вчитель. Часом буває доцільно залучити до визначення очікуваних результатів усіх учасників заняття (5% часу).

Надання необхідної інформації.

Мета - дати учням достатньо інформації, для того щоб на її основі виконувати практичні завдання. Це може бути міні-лекція, читання роздаткового матеріалу, виконання домашнього завдання. З метою економії часу можлива інформація в письмовому вигляді для попереднього (домашнього) вивчення. Наприклад, деякі уроки побудовані таким чином, що в книзі учня є інформація, достатня для виконання завдань; з нею ознайомлюються до початку уроку. На самому уроці вчитель може ще раз звернути на неї увагу,

особливо на практичні поради, якщо необхідно - прокоментувати терміни або організувати невеличке опитування (10% часу заняття).

Інтерактивна вправа

Мета - практичне освоєння матеріалу, досягнення поставлених цілей уроку. Інтерактивна частина заняття займає близько 60% його часу [13, с. 44].

Послідовність проведення цього етапу така:

а) інструктування - вчитель розповідає учасникам про цілі вправи, про правила, послідовність дій і кількість часу на виконання завдань; запитує, чи все зрозуміло учасникам;

б) об'єднання в групи, розподіл ролей;

в) виконання завдання, під час якого вчитель виступає як організатор, помічник, намагаючись надати учасникам максимум можливостей для самостійної роботи і навчання один з одним;

г) презентація результатів виконання вправи.

Підбиття підсумків, оцінювання результатів уроку.

Мета - усвідомлення того, що було зроблено на уроці, чи досягнуто поставлених цілей, як можна застосувати отримане на уроці в майбутньому. Підбиття підсумків бажано проводити у формі питань:

- що нового дізналися?
- яких навичок набули?
- наскільки це може бути корисно в житті?

Крім того, можна задати питання із проведення самого уроку:

- що було найбільш вдале?
- що сподобалося?
- що слід змінити в майбутньому?

Важливо, щоб самі учні змогли сформулювати відповіді на всі питання. Вчителю варто задуматись над тим, що підбиття підсумків уроку - це дуже важливий етап інтерактивного заняття. Саме тоді пояснюється зміст проробленого; підводиться ризика під знаннями, що повинні бути засвоєні, і встановлюють зв'язок між тим, що вже відомо, і тим, знадобиться їм у майбутньому [21, с. 76].

Функції підсумкового етапу уроку:

- прояснити зміст опрацьованого;
- порівняти реальні результати з очікуваними;
- проаналізувати, чому відбулося так чи інакше;
- зробити висновки;
- закріпити чи відкоригувати засвоєння;
- намітити нові теми для обміркування;
- установити зв'язок між тим, що вже відомо, і тим, що потрібно засвоїти, навчитись у майбутньому;
- скласти план подальших дій.

Під підсумками уроку мається на увазі процес, зворотний інструктажу. Іншим терміном для цього стану є «рефлексія» - здатність людини до самопізнання, вміння аналізувати свої власні дії, вчинки, мотиви й зіставляти їх із діями та вчинками інших людей. Мета рефлексії: згадати, виявити й усвідомити основні компоненти діяльності - її зміст, тип, способи, проблеми, шляхи їх вирішення, отримати результати.

Важливим фактором, що впливає на ефективність рефлексії в навчанні, є різноманітність її форм, і відповідність віковим та іншим особливостям дітей. Рефлексія не повинна бути лише вербальною - це можуть бути малюнки, схеми, графіки.

Рефлексія тісно пов'язана з іншою важливою для уроку дією - постановкою мети. Формулювання учнем мети свого навчання передбачає її досягнення і наступу усвідомлення способів досягнення поставленої мети. В цьому випадку рефлексія не лише підсумок, а й старт для нової освітньої діяльності і її нової мети.

Стадії підсумкового стану уроку:

- установлення факторів (що відбулося?);
- аналіз причин (чому це відбулося?);
- планування дій (що нам робити далі?).

Під час проведення інтерактивних вправ застосовують парну і групову роботу (в малих та великих групах). Це спонукає учнів висловлювати свої думки, формує вміння переконувати, вести дискусію. З метою підвищення

ефективності уроку як основної форми навчання проводять уроки-подорожі, комбіновані уроки, уроки-казки, використовуючи різні сучасні технології: «акваріум», «мозковий штурм», «коло ідей», «метод прес», «навчаючи - вчуся», «мікрофон» тощо. Робота в малих групах дає змогу набути навичок спілкування та співпраці. Під час інтерактивного навчання учні вчаться бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення. Інтерактивне навчання дає змогу різко збільшити відсоток засвоєння матеріалу, оскільки впливає не тільки на свідомість учня, а й на його почуття та волю [23, с. 118].

Відповідно до теми уроку з української мови «Частини мови» було використано інтерактивні технології.

1) Інтерактивний прийом «Мозковий штурм»

З чого складається наше мовлення? (3 речення)

Що виражає речення?

З чого складається речення?

Які слова ми з вами вже вивчили?

Що означають?

На які питання відповідають?

ЧАСТИНА МОВИ	ПИТАННЯ
Іменник - назва предмета	ХТО? ЩО?
Прикметник - ознака предмета	ЯКИЙ? ЯКА? ЯКЕ? ЯКІ?
Дієслово - дія предмета	ЩО РОБИТИ?

2) Робота в групах:

Кожній групі роздаються картки з назвою частини мови.

Завдання: дібрати відповідні слова на задану букву.

ІМЕННИКИ	ПРИКМЕТНИКИ	ДІЄСЛОВО
І - ІСКРА	П - ПРАВДИВИЙ	Д - ДУМАЄ

М	Р	І
Е	И	Є
Н	К	С
Н	М	Л
И	Е	О
К	Т	В
Н	О	И

3) Прийом передбачення:

- Прочитайте з дошки тему уроку: «Службові слова».
- Як ви гадаєте, про що піде мова на уроці?
- Що це за слова?

Бесіда про службові слова.

Прочитайте з дошки початок вірша Наталі Забіли «З неба падають сніжинки».

- Чого в ньому не вистачає? Давайте доповнимо.

... неба падають сніжинки

... дерева, ... будинки,

... майдани, ... садки,

... ялинки, ... дубки.

4) Метод «Навчаючи-вчуся»

- Уважно прочитайте та запам'ятайте правило, а тоді розкажіть його своєму сусіду по парті.

5) Робота в групах

- Прочитайте вірш, записаний на дошці

Жив (на) світі дід Василь.

(У) кисіль він сипав сіль.

Цукор клав (у) холодець,

(а) (у) чай - жовтки (з) яєць.

Був дідусь наш (не) дивак,

(а) робив це просто так,

(а) робив це все (для) штуки,

(щоб) сміялися онуки.

(В. Бичко)

- Поставте до кожного слова запитання.
- Що ви помітили?
- Чи відповідають службові слова на запитання?

6) Гра «Мовне лото»

Дітям роздають індивідуальні картки, наприклад:

- Віднайдіть службові слова
- Прочитайте текст. Віднайдіть службові слова, прокоментуйте їх.

7) Прийом «Займи позицію»

- Чи може існувати українська мова без службових слів?

Може   Не може

8) Прийом «Коло ідей»

- Розгляньте малюнок. Складіть речення, використовуючи службові слова.

9) Метод «Прес»

- Чи є важливими службові слова у мовленні?

Я вважаю, що...

(висловіть свою думку, проясніть, в чому полягає ваша точка зору)

Упродовж кількох останніх років працюю над проблемою «Вивчення словникових слів із використанням інтерактивних методів навчання». Суть проблеми полягає в ефективному підвищенні орфографічної грамотності при вивченні словникових слів молодших школярів.

Програма з української мови приділяє велику увагу словниковій роботі, результатом якої є розвиток мовлення дітей, підвищення їхньої грамотності. Адже курс української мови - це не тільки окремий навчальний предмет, а й основний засіб опанування всіх інших шкільних дисциплін.

Тому, як вчитель початкових класів, я чітко усвідомлюю відповідальність за уміння школярів грамотно використовувати слова в усному та писемному мовленні. Це стосується і розуміння значення слів, якими їм доводиться оперувати, і правильної вимови їх, зокрема наголошування, і орфографічної зірності, і доречного слововживання.

У Державному стандарті загальної початкової освіти одним із основних завдань вивчення української мови передбачено вироблення в учнів мотивації навчання рідної мови. Підкреслюється також, що на уроках не повинно мати місце зайве теоретизування, вербальне заучування граматичних положень і правил.

В.О.Сухомлинський писав: «Ваше найважливіше завдання закласти міцний фундамент знань. Настільки міцний, щоб учителям, які працюватимуть після вас, взагалі не треба було думати про фундамент» [34, с. 356].

Зробити процес засвоєння словникових слів більш ефективним - завдання складне, яке потребує натхнення та сил учителя. Засвоєння написання словникових слів потребує численних систематичних вправ, що пов'язані з усіма видами письмових робіт учнів.

Застосування інтерактивного навчання здійснюю шляхом використання групової співпраці, бо вона має переваги над іншими формами роботи, а саме:

- діти вчаться співробітництва (слухати, підтримувати розмову, досягати згоди, домовлятися);
- однокласники стають друзями (підключаються один про одного, допомагають, довіряють);
- учні аналізують взаємозв'язки між явищами, шукають альтернативне вирішення проблемної ситуації: «Спробую переконати тебе (Вас)...», «Це має бути інакше, оскільки...».

Використовую ще такі форми роботи як:

- 1) індивідуальні завдання (картки, схеми і т. д.);
- 2) робота в парах («Обличчя до обличчя», «Один-удвох-усі разом»);
- 3) робота в малих групах: «Пошук інформації», «Коло ідей»;

4) проводжу на уроках інтерактивні ігри: «Рольова гра», «Драматизація», «Спрошене судове слухання», «Інтерв'ю», «Мозковий штурм», «Передбачення»;

5) на уроках мови використовую стратегії, які значною мірою стимулюють розвиток інтелектуально-творчих здібностей дітей. Зокрема, літературні ігри, кросворди, шаради, анаграми, вікторини, творчі завдання.

6) впроваджую різноманітні нестандартні форми уроків: урок-гра, урок-змагання, урок-казка, урок-подорож, урок-КВК, урок-пісня, урок-вікторина, урок-свято та інші;

7) впроваджую технології навчання у дискусії: метод «Прес», «Обери позицію», що дає можливість учням висловити свою думку з даної проблеми стисло, за конкретною схемою.

Добираючи завдання до уроку, завжди пам'ятаю про те, що вони мають бути цікавими, різноманітними, посильними, а головне - у дитини має бути вибір, тому не даю «завдання», а пропоную його. Однак розумію, що процес навчання - це не безперервна радість. Не все може бути цікавим у навчанні. Вважаю за потрібне «привчити дитину робити не тільки те, що її цікавить, а й те, що не цікавить, робити заради приємності виконати свій обов'язок».

На своїх уроках прагну впроваджувати ідеї гуманної педагогіки Амонашвілі. Інколи досить покласти руку на плече дитині, і очі малюка засвітяться довірливими іскорками, вірою в свої сили. Часто роль оцінювачів відводжу учням. Це допомагає виховувати у дітей почуття радості за успіхи товаришів, доброзичливий тон спілкування.

Значення деяких слів пояснювала, застосовуючи технологію ейдетики. Ейдетика - наука, яка вчить запам'ятовувати інформацію через світ образів. Учні завдяки своїй яскравій дитячій уяві можуть швидко і надовго запам'ятовувати потрібну інформацію. А головне таке навчання, яке ґрунтується на грі та фантазії, зовсім не обтяжує учня, навпаки - переключає його на діяльність іншої півкулі головного мозку, а отже дитина відпочиває. До того ж, застосовуючи методи ейдетики, приєднуються інші відчуття: слухові, рухові, нюхові і навіть смакові! Таким чином, відбувається розвиток усіх видів пам'яті і, як наслідок, ефективність навчання покращується.

Важливою частиною роботи з орфографії в початкових класах є засвоєння слів, вимову і написання яких школярі відповідно до програмових вимог повинні запам'ятати. Це досить об'ємний список, поданий у навчальній програмі по класах.

Списки слів за класами складають:

1-й клас - 39 слів, 2-й - 34 слів, 3-й - 49 слів, 4-й - 60 слів. Усього - 182

СЛОВА.

Написання таких слів переважно не можна пояснити правилами сучасного правопису, оскільки воно склалося історично. Відповідні вправи і завдання мають бути різноманітними, у змісті і меті яких слід звернути увагу передусім на лексичне значення слова.

Якщо учень бачить слово вперше, не знає, що воно означає, не вміє його правильно вимовляти, то й на письмі він не зможе передати його правильно. Тому в основі роботи над правописом таких слів, крім традиційних вправ, належне місце повинні посісти творчі вправи, які б активізували роботу учнів на уроці. Відповідно до психологічної їх природи традиційних написань основою засвоєння правопису словникових слів є запам'ятовування, отже, в роботі над ними необхідно розвивати в учнів усі види пам'яті: слухову, зорову, емоційну. Водночас актуальною залишається дидактична проблема, як зробити цей процес цікавим і пізнавальним.

У 1-4 класах поділила словникові слова на умовно-сміслові блоки. Поділ словникових слів на смислові групи здійснюю і в 1 класі у післябукварний період, але така робота здебільшого спрямована на закріплення, оскільки більшість словникових слів першокласники вже вивчили і засвоїли у букварний період навчання грамоти:

- тваринний світ: дзьоб, зозуля, бджола, олень, лелека, їжак, джміль;
- рослинний світ: влітку, черемха, ґрунт;
- Україна, навколишній світ: Київ, українська, ім'я, бабуся, дідусь, подруга, якір, посередині;
- навчальний процес: виразно, гумка, загадка (і загадка), лінійка, олівець, папір;
- у магазині: дзиґа, гудзик, цукерка, цукор, парасолька, новий, фартух, лялька;
- будинок: ворота, ганок, кватирка.

Роботу над словниковими словами кожного блоку проводила в системі:

1. Ознайомлення з блоком, орфографічне промовляння слів, виділення орфограм, пояснення значення кожного слова (з допомогою учителя або за словником), назва блоку:

- запис слова в зошитах по складах, для переносу;

- складання словосполучень, добір спільнокореневих слів, введення їх у речення;
- зміст домашнього завдання: дібрати до словникових слів ілюстрації, загадки, прислів'я, скоромовки, уривки з текстів дитячих книжок.

2. Звіт про виконання домашнього завдання.

3. Робота в групах: складання учнями колективної тематичної зв'язної розповіді з максимальним використанням у ній словникових слів певної групи.

4. Словниковий перевірний диктант, зоровий перевірний диктант.

Якщо у блоці було більше чотирьох слів, то часу для роботи над ним відводилось удвічі більше.

Така організація роботи давала змогу розглянути слово з усіх аспектів:

- 1) щодо джерела його походження;
- 2) лексичного значення слова;
- 3) поєднання з іншими словами;
- 4) місця слова серед інших спільнокореневих слів;
- 5) синонімічні, антонімічні, омонімічні зв'язки;
- 6) введення слова в речення, тексти, фразеологізми, прислів'я, приказки, скоромовки.

Сучасні технології навчання називають такий вид роботи кубуванням. Уся інформація, яка стосується певного слова, повинна пропонуватися з урахуванням психолого-педагогічних і вікових особливостей учнів молодшого шкільного віку.

Закріплення правильного графічного образу таких слів учнями початкових класів я здійснюю практично під час виконання різноманітних творчих, пошукових, дослідницьких завдань і вправ.

У процесі роботи над словниковими словами поєдную творчий і традиційний підходи до навчання орфографії. Це простежується під час введення слова в речення, аналізу змісту слова у дібраних віршах, загадках, прислів'ях, коротких оповіданнях.

Важливою умовою успішного засвоєння школярами правопису словникових слів є прищеплення їм навички користуватися орфографічним

словником, що дає змогу отримати кілька видів важливої лінгвістичної інформації:

- орфографічну (як правильно пишеться слово);
- орфоепічну (як слово вимовляється, на який склад падає наголос);
- семантичну (що означає слово, які має антоніми, синоніми, в яких фразеологічних сполученнях уживається);
- морфемно-словотворчу (до групи яких спільнокореневих слів входить дане слово);
- синтаксичну (як це слово "живе" в словосполученні, в реченні).

Вивчати українську мову із застосуванням навчальних словників - означає дати дитині можливість самостійно оволодівати знаннями, оперувати ними, що, в свою чергу, є основою набуття учнями мовної і мовленнєвої компетентності, якій у сучасній системі шкільної мовної освіти надається особливої уваги.

В основу роботи над правописом словникових слів я стараюсь закладати орфографічну пильність, тобто вміння фіксувати увагу на графічній формі слова, порівнювати написане зі зразком. З цією метою застосовувала зорові диктанти.

Роботу організовувала таким чином:

1. Набір речень проектувала на мультимедійну дошку.
2. Читали весь набір тричі "орфографічно".
3. Закривала написане.
4. Показувала по одному реченню, а діти його записували.
5. Учень перевіряв написане, а потім здійснювалась взаємоперевірка.

До кожного слова, вимову і правопис якого слід запам'ятати, маю малюнок і картку. Щонайперше показую малюнок і називаю зображене, пояснюю лексичне значення цього слова, а потім зосереджую на ньому увагу дітей. Пропоную чітко повторити його хором, двом-трьом учням - окремо, вимову запам'ятати. На дошці прикріплюю малюнок, під ним роблю напис (або примощую картку з друкованим словом), ставлю знак наголосу. Учні складають декілька речень з цим словом, щоразу збільшуючи кількість прикметників та порівнянь.

Цікаві вправи та ігри з мови використовують на всіх етапах уроку. За їх допомогою можна перевірити, як учні виконали домашнє завдання, полегшити розуміння нового матеріалу, його закріплення, особливо при вивченні фонетики, частин мови та елементів синтаксису.

Сенкан

(складання за правилами коротких «віршів»)

1-рядок - словникове слово (іменник) Айстра.

2-й рядок - прикметники (опис) Червона, біла, фіолетова.

3-й рядок - дієслово (дія) Росте, розцвітає, в'яне.

4-рядок - речення Восени розпустилась красива айстра.

5-рядок - висновок. Квітка.

Як підсумок проводила узагальнювальну творчу роботу над усією групою словникових слів - складання розповіді з опорою на них. Наприклад, учні записують колективно складений твір, підкреслюючи словникові слова (3 клас).

Наша Батьківщина - Україна. Київ - найбільше місто України. Ми їздили на екскурсію до Києва на автобусі. За кермом сидів шофер. Він возив нас до лялькового театру. Потім ми спустилися в метро. Центральна вулиця Києва - Хрещатик. У Києві проживає багато героїв. Вони мають медалі.

Отже, у роботі над словниковими словами доцільно застосовувати словниково-орфографічну роботу, яка інтегрує ефективні прийоми традиційного навчання з елементами педагогічних інновацій.

Таким чином, використання різних засобів навчання під час роботи над словниковими словами сприяє розвитку фонематичного слуху та орфографічної зірності молодших школярів.

Позитивних результатів можна досягти лише за наступних умов:

- застосування інновацій у навчально-виховному процесі;
- індивідуальний вибір оптимального об'єму розумового і фізичного навантаження;
- комплексне використання індивідуальних і групових форм впливу на особистість учня.

ВИСНОВКИ

Уроки української мови - це напружена, науково-організована й результативна праця всіх учнів у співпраці з учителем, яка розвиває творчі здібності учнів; сприяє здобуванню знань учнями самостійною роботою думки; диференціює та індивідуалізує процес навчання; стимулює роботу з додатковою літературою; розвиває аналітичне мислення, вміння робити узагальнення; формує в учнів навички самооцінки та самоконтролю своєї навчальної діяльності.

Досягненню мети і завдань навчально-виховного процесу у початковій школі сприяє використання інтерактивних технологій.

Інтерактивне навчання - це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету - створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність.

Суть інтерактивного навчання у тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємне навчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. Використання інноваційних методів сприяє інтенсифікації навчально-виховного процесу.

Різновидом інноваційних методів є інтерактивні вправи. В процесі їх застосування відбувається тісна взаємодія усіх її учасників, активізується навчальна діяльність, формуються комунікативні вміння, виникає можливість спільно шукати і приймати рішення щодо поставлених завдань.

Досвід показав, що при систематичній роботі можна успішно використовувати інтерактивні методи навчання в початковій школі на уроках української мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баханов К.О. Інноваційні системи, технології, та моделі навчання в початковій школі / О.К. Баханов. - К.: Монографія, 2000. - 160 с.
2. Беляев О.М. Інтегровані уроки рідної мови / О.М. Беляев. - К.: Дивослово, 2003. - №5. - С. 36-40.
3. Беляев О.М. Сучасний урок української мови / О.М. Беляев. - К.: Рад. школа, 1981. - 194 с.
4. Богданова І. М. Професійна підготовка майбутніх вчителів на основі застосування інноваційних технологій / І. М. Богданова. - К., 1998. - 22 с.
5. Бутрім В.Л. Граматична веселочка. Збірник нестандартних дидактичних матеріалів. 1- 4 класи / В.Л. Бутрім. - Харків: Основа, 2006. - 56 с.

6. Вірієнко О.М. Диференційний підхід до навчання школярів рідної мови / О.М. Вірієнко. - К.: Початкова школа. - 1991. - №9. - С. 16-19.
7. Гадяцький М. В. Організація навчального процесу в сучасній школі / М.В. Гадяцький. - Харків: Ранок, - 2004. -136 с.
8. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. - К.: Академвидав, 2004. - 198 с.
9. Задоя Є. С. Використання можливостей нетрадиційних технологій у підготовці майбутнього вчителя // Технології неперервної освіти: проблеми, досвід, перспективи розвитку / Є. С. Задоя. - Миколаїв: МФ НаУКМА, 2002. - С. 92-95.
10. Литовко С. І. Диференційований та індивідуальний підхід до учнів / С. І. Литовко. - К.: Початкова школа - 1988. - №10. - С. 25-30.
11. Логачевська С.П. Дійти до кожного учня / За ред. О.Я. Савченко. - К.: Рад. Шк., 1990. - 169 с.
12. Інтерактивні методи навчання. Досвід упровадження / За ред. В. Шарко. - Херсон: Олді-Плюс. - 2002. - 207 с.
13. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: Метод. посібник / Авт.-уклад.: Пометун О. І., Пироженко Л.В. - К.: Освіта, 2002. - 258 с.
14. Интерактивное обучение: новые подходы // Відкритий урок. - 2002. - №5-6.
15. Караман С.К. Методика навчання української мови в гімназії / С.К. Караман. - К.: Ленвіт, 2000. - 208 с.
16. Кларін М.В. Педагогічна технологія в навчальному процесі (Аналіз зарубіжного досвіду). - М.: Знання, 1989. - 325 с.
17. Колеченко А.К. Энциклопедия педагогических технологий: Пособие для преподавателей / А.К. Колеченко. - СПб.: КАРО, 2002. - 368 с.
18. Куріпна В. І. Українська мова. Нестандартні уроки. 2-4 класи / В. І. Куріпна. - Харків: Основа, 2008. - 192 с.
19. Матвієнко П. І. Орієтир на освітні технології // Педагогічні технології: Досвід. Практика. Довідник / П. І. Матвієнко. - Полтава: ПОІПОППО, 1999. - 12 с.
20. Мельничайко В.Я., Пентиліук М. І. Удосконалення змісту і методів навчання української мови / В.Я. Мельник, М. І. Пентиліук. - К.: Рад. школа,

1982. - 256 с.

21. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах / За ред. М. І. Пентилюк. - К.: Ленвіт, 2000. - С. 145-148.
22. Панчук О.В. Ігрова допомога на уроках української мови // Українська мова та література в школі / О.В. Панчук. - Х.: Основа 2007. - №3. - С. 27-29.
23. Пентилюк М. І., Окуневич Т.Г. Сучасний урок української мови / М. І. Пентилюк, Т.Г. Окуневич. - Х.: Вид. група «Основа», 2007. - 176 с.
24. Петренко В.С. Форми організації навчання у сучасних педагогічних технологіях / В.С. Петренко. - Кіровоград.: Педагогічні науки. - 2002. - Вип.42. - 232.
25. Пометун О. І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. І. Пометун., Л.В. Пироженко. - К.: А.С.К., 2003. - 192 с.
26. Пометун О. І., Пироженко Л.В. Інтерактивні технології навчання // Відкритий урок. - 2006. - №3. - С. 25 - 29.
27. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. І. Пометун. - К., 2007. - 144 с.
28. Пометун О. І. Інтерактивні методики та система навчання / О. І. Пометун. - К.: Шк. світ, 2007. - 112 с.
29. Попова Т.Ю. Рольова гра на уроках словесності // Вивчаємо українську мову та літературу. - 2007. - №16. - С. 18 - 19.
30. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: Навч. посіб. / О.М.Пехота та ін.; За ред. І.А. Зязюна, О.М.Пехоти. - К.: Вид-во А.С.К., 2003. - 240 с.
31. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи / О.Я. Савченко. - К., 1997. - С. 56 - 62.
32. Сиротенко Г. О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання / Г.О. иротенко. - Х.: Основа. -2003. - 80 с.
33. Стребна О.В. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи. В 6-е. / О.В. Стребна. - Х.:Основа, 2008. -159 с.
34. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в п'яти томах. Том 3 / В.О. Сухомлинський. - К.: «Радянська школа», 1997. - 670 с.

35. Українська мова: підручн. Для 2 кл. загальноосвітн. Навч. Закл. з навч. укр. Мовою. - К.: Грамота, 2012. - 176 с.
36. Українська мова. 2 клас. (за підручником М.С. Вашуленка, Г.С. Дубовик) / М.О. Володарська, Н.О. Ковальчук. - Х.: Вид. група Основа, 2013. - 134 с.
37. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. Із навчанням українською мовою. 1-4 класи. - К.: Освіта, 2013. - 392 с.
38. Фасоля А.М. Особистісно-зорієнтоване навчання: дидактичний аспект / А.М. Фасоля. - Х.: Основа, 2003. - №48. - С. 15 - 19.
39. Фіцула М.М. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти / М.М. Фіцула. - Т: Богдан, 1997. - 192 с.
40. Фокин Ю.Д. Преподавание и воспитание в высшей школе: Методология, цели и содержание, творчество. Учеб. пособие для студ. высш. учеб. Заведений / Ю.Д. Фокин. - М.: Издательский центр «Академия» - 2002 - 224 с.
41. Холодная М.А. Психология интеллекта. Парадоксы исследования / М.А. Холодная. - М.: Барс, 1997. - 96.